Рік ... ч. 256. (411) ...неділя, 16. листопада 1941. Ціна 30 сот.

КРАКІВСЬКІ ВІСТІ

Щоденник, виходить кожного дня, крім неділь і свят

АДМІНІСТРАЦІЯ: Краків, Райхсштрассе 34. Тел. 280-39
РЕДАКЦІЯ: Краків, Ожешкової 7. — Тел. 104-81

„Krakauer Nachrichten" — Tageszeitung.
Administration: Reichsstrasse 34.
Schriftleitung: Orzeszkowagasse 7.

ПЕРЕДПЛАТА в краю і за кордоном: місячно . . . . . . 6 зол.
Курс і нім. марки = 2 зол., 5 чеських корон = 1 зол., 5 слов. кор. = 1 зол.

Величавий осяг німецької маринарки

Оживлені дії німецького летунства

ГОЛОВНА КВАТИРА ВОЖДА, 15. 11. — Головне Командування Німецьких Збройних Сил подає:

Атаки німецьких відділів на Севастопіль і на Керч довели до дальших осягів на Криму і то не зважаючи на завзятий спротив большевиків. На середущім відтинку східнього фронту німецькі відділи відбили сильні протинаступи большевиків, що їх перевела піхота і численні позви, при чому совітські війська втратили 44 позви.

Сильні ескадри німецьких боевих і спадних літаків перевели атаки на совітські забороля, скупчення військ, залізничі шляхи і бази совітського летунства — на просторі на південь від Москви і на східньому березі озера Ладога. При цьому большевики мали важкі втрати в людях, важкій зброї і в самоходах. Дальші успішні повітряні атаки звертались проти уладжень мурманської залізниці. Москва і Петербург були також бомбардовані минулої ночі.

Німецька воєнна маринарка — як уже подано в надзвичайному звідомленні — може похвалитися новим величавим осягом. Німецькі підводні човни атакували в західнім басейні Середземного моря ескадри британських боєвих кораблів. При тому два з підводних німецьких човнів під командою капітанів маринарки Решке і Гуґенберґера затопили англійську авіоматку „Арк Роел" та ушкодили британський боевий корабель „Маляя" так поважно, що мусіли його притягнути до Гібральтару. Дальші британські одиниці поцілено влучно торпедами. Авіоматку „Арк Роел" важко ушкоджено вже 26. вересня 1939 р. підчас летунської атаки. По переведеній направі виконував він знову службу в англійській маринарці.

Британська адміралція вже призналася до поважної втрати авіоматки.

На морі біля Англії німецькі боеві літаки знищили недалеко шкотського побережжя торговельний корабель місткости 1.500 тон.

Над північною Африкою німецькі ловецькі літаки зістрілили чотири ворожі літаки з-поміж сильної летунської ескадри англійців.

В часі від 5. до 11. листопада королівсько-англійське летунство втратило 119 літаків. В тому самому часі підчас дій проти В. Британії загинуло 6 німецьких літаків.

*

Авіоматка „Арк Роел" була найновішим кораблем цього типу в англійській воєнній маринарці. Корабель „Арк Роел" — довжини 240 метрів, місткости 22.600 тон, плив із швидкістю 30,7 вузлів. Стан залоги цього корабля 1.600 осіб. Авіоматка була пристосована до транспорту 60 літаків. „Арк Роел" оперував на Середземному морі і брав тепер участь в охороні важних морських транспортів.

*

СТОКГОЛЬМ, 15. 11. — Британська адміралція видала в пятницю пополудні такий комунікат у справі затоплення авіоматки „Арк Роел":

„Уряд адміралції з жалем змушений подати до відома, що авіоматка „Арк Роел" (капітан: Л. К. Ф. Мад) затонув. Ближчі подробиці щодо жертв ще не відомі, але їх негайно подадуть до відома. Родини вбитих повідомлять можливо якнайшвидше".

Нервозність в Індіях

КАНТОН. — Напруження на Далекому Сході викликає в цілих Індіях нервозність. Як довідуються з Дельгі, скликав член екзекутивного виділу для цивільної оборони, Раґавендра Рао, на найближчий понеділок конференцію в Дельгі, щоби подумати над розпорядками з метою прискорення цивільної оборони. В цьому самому звіті говориться, що уряд Бенґалії приказав доповнити організацію цивільної оборони в Калькуті ізза зростаючого напруження на Далекому Сході протягом одного місяця.

—о—

Поширення воєнного стану в Іраку

ІСТАМБУЛ. — Положення в Іраку загострюється щораз більше з дня на день. Англійські військові власті проголосили іраксько-іранську границю воєнною смугою та поширили дальше стан облоги.

Уряд Іраку рішений розпустити великі частини армії та перевести в Баґдаді, Мосулі і Басрі якнайгострійший нагляд. Численних турецьких професорів і учителів, які працюють в Іраку, поставлено під поліцийний нагляд.

—о—

Винятковi закони для чужинців

МАДРИД. — З Ню-Йорку повідомили трансокеанічним каблем: Як повідомив міністер судівництва Злучених Держав Ф. Бідел у середу представників преси у Вошінґтоні, міністерства судівництва та військових справ Злучених Держав приготовляють на випадок війни виняткові закони для вороже настроєних чужинців. При цій нагоді відмітив теж Бідел, що вошінґтонські урядові кола затривожені поважним положенням на Тихому океані.

—о—

Гідна відповідь Фінляндії

Женева, листопад 1941.

Приязнь поміж московським імперіялізмом та американською плютократією доволі старої дати. По московських поразках 1905 р. на Далекім Сході заходилась Америка мирити Японію з Росією, рятуючи Московщині Владивосток, більшу частину Сахаліну та Манджурію. По московських поразках 1917 р. не годився вашінґтонський уряд визнати ні України, ні Грузії, ні якоїсь іншої з незалежних національних держав, що повстали на руїнах царської Росії, розбитої силою німецької зброї та визвольними рухами поневолених націй. Більше того, уряд Злучених Держав, що так чваниться своєю ліберальною конституцією, робив заходи в Лондоні й Парижі навіть проти створення балтійських держав і якийсь час не хотів визнавати їх, сподіючись відновити цілість старої Росії. Реакційна московська аристократична еміграція знайшла у Злучених Державах найкраще прийняття, позасновувала там часописи при активній допомозі американської плютократії і розвинула широку політичну діяльність в користь „єдиної неділимої". Але це ані трохи не перешкодило американцям бути в найкращих взаємних і з московським урядом та робити з ним всякі „ґешефти".

Американські симпатії до СССР не залишалися без взаємности. Коли совітська преса дозволяла собі навести як зразок промислового розвитку якусь капіталістичну державу, що її треба би надігнати, то це бувала Америка. У справі сучасної війни відіграла американська диплематія в Москві сумну ролю. Американський амбасадор, Бюлит, докладав усіх зусиль, щоби довести до порозуміння між Францією і Англією та московським урядом, яке мало б уможливити війну. Що договір між Німеччиною і Совітами у 1939 році не попсував був відносин поміж Кремлем і „демократіями", найкраще доказує про подвійну гру Москви, а навіть про її таємне порозуміння з Лондоном і Вашінґтоном.

Не попсував відносин між ними й ганебний напад Москви на Фінляндію і ця не менш ганебна комедія з осудом московських напасників з грудня 1939 р. в Женеві, що закінчила остаточно несла́вну діяльність цього фарисейського витвору версальської диктатури. Допомога західних „демократій" Фінляндії нічого путнього собою не уявляла і не пошкодила в нічому Совітам. Америка обмежилася тоді лише до позички, коли Фінляндія потребувала літаків, гармат, а перше всього війська проти навали большевицьких орд.

Тодішня фарисейська політика американського уряду виступає особливо яскраво в порівнанні до його сучасної акції, спрямованої в найбрутальніший спосіб проти Фінляндії. Історія повторюється. Як колись американський уряд виступив в ролі миротворця поміж Японією та царською Росією, так виступив він і в серпні цього року посередником поміж Московщиною й Фінляндією, даючи зрозуміти Фінляндії, що московські можновладці готові підписати мир, визначуючи фінляндські кордони

з-перед 1939 р. Цей факт вказував би на те, що Америка уважала вже в серпні ц. р. Совіти за переможені в сучасній війні, подібно як це було колись на Далекім Сході. Те, що Фінляндія відхилила американське посередництво ввічливо а проте рішуче, ні трохи не стримало Рузвелта розпочати ще в більш настирливий спосіб поновну рятункову акцію на користь Москви.

Ця настирливість Рузвелта зясовує вистарчально сучасне розпучливе мілітарне становище Совітів, яке Сталін даремно намагається заховати смішними брехнями в своїй промові з нагоди роковин жовтневої революції. В цій же промові він заявляє, що ніяка держава не витримала б таких втрат, які тепер має СССР, і вимагає негайного виповідження війни Англією Фінляндії, Мадярщині та Румунії, як союзницям держав оси та створення нового фронту. З огляду на те, що англійська фльота має доступ лише до Ледового океану, може бути мова про створення цього „нового фронту" лише там. За цим промовляє й те, що залізниця від Мурманська через Сороки залишається найкоротшим шляхом для постачання американського воєнного матеріялу Совітам, бо комунікація через Архангельск можлива від листопада до січня лише при допомозі криголомів, які творять дуже добру ціль для німецьких бомбовиків, а від лютого до квітня доступ до тієї пристані загалом не можливий.

Остання гідна відповідь Фінляндії на американську ноту, в якій Фінляндія підкреслює непохитне своє становище по боці оси за конечність боротьби за своє існування і новий лад в Европі мусить розвіяти останки рузвелтових надій на рятування Совітів. Швайцарська преса вже заздалегідь подавала, що Фінляндія продовжуватиме війну, бо не може мати ніякого довіря до приречень Америки і Совітів і добре знає, що перемога Совітів означала б загин Фінляндії. Вагання британського уряду напасти на Фінляндію зясовує швайцарська преса тим, що цей напад викликав би обурення не тільки у всіх малих держав Европи, але й серед британського та американського громадянства. Про слушність такого пояснення свідчить між іншим і той факт, що Рузвелт спромігся переперти в законодатних палатах скасування закону про невтральність та закон про озброєння торговельних кораблів лише дуже незначною більшістю.

Що за цею парляментарною „більшістю", осягненою відомими методами англо-саської плютократії, нема більшости американського населення, не підлягає, розуміється, ніякому сумніву. І коли Рузвелт на чолі американської плютократії всеж штовхає Зл. Д. до війни, то йому треба справді признати дуже сумну мужність. Пояснити її можна почасти його намаганням за кожну ціну рятувати московських можновладців. Про шалене тиснення прихильників Московщини та плютократичних кол, зокрема жидівського капіталу, на американський уряд свідчать між іншим такі два факти, як вибір невеликою більшістю голосів відомого прихильника большевиків, нюйорського бурмистра Ля Гардію та призначення Літвінова на посаду совітського амбасадора у Злучених Державах.

Кажуть, що кого Бог хоче покарати, тому відбирає розум. І справді, длятого, щоб штовхати Америку в війну, а разом з тим маніфестувати прийняттям Літвінова у Вашинґтоні цілу вбогість політичної програми англо-саських держав для Европи, треба мати дуже невеликий політичний розум. Колиб Літвінов прибув скоріше до Америки, він опинився би в рідній женевській атмосфері на американськім суходолі і міг би оплескувати промову Рузвелта на конференції Міжнародного Бюра Праці, що перенеслося осінню минулого року з Женеви до Монтреалю та відбуло свою конференцію з початком листопада в Ню Йорку. Президент Рузвелт або справді має дуже коротку память, або вдає лише, що, коли він по всіх тих поразках політики Союзу Народів, що довели нарешті до сучасної війни, зважується на зборах недобитків цього Союзу обіцяти урочисто виборюти разом з Московщиною для „мільйонів населення вільних націй краще життя", утворити лад, при якім „не буде місця для суспільних привилеїв ні особи, ні нації..." Як виглядає те „щасливе і радісне життя", яке Московщина урядила для поневолених націй СССР і намагається тепер уладити при допомозі англьо-саських плютократів з Черчілем та Рузвелтом у проводі для цілого нашого суходолу, надто добре відомо не лише нам, українцям, а й всім тим европейським націям, що провадять тепер геройську боротьбу проти московського імперіялізму. Від того, що Рузвелт обіцяє тепер те, що московські можновладці обіцювали понад два десятки років, брехня правдою ні в якім разі не зробиться.

Обіцянки Рузвелта, звернені до европейських народів, матимуть очевидно не більше осягів, ніж його погрози проти геройської фінської нації, що так відважно боронить свою землю і свою незалежність. Відповідь, яку дає Фінляндія англьо-саським плютократам, є й відповіддю тих націй, що були колись під московським жахливим кнутом або чекають нетерпеливо свого визволення. Кожна з тих націй знає не гірше Фінляндії, що перемога англьо-саського табору була б і їх загином. Тому й кожна з них націй готова так, як це зробила Фінляндія, змагатися в спільній боротьбі поруч оси проти табору ворожого цілому нашому суходолові. І чим скорше це станеться, тим скоріше буде осягнена перемога над союзом поміж Совітами й англьо-саською плютократією.

М. Данько.

ВЕЛИКИЙ ГРОМАДЯНИН

З ПРИВОДУ СМЕРТИ Д-РА КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО.

Немов грім з ясного неба впала на нас вістка про ненадійну недугу і негайно після того про смерть д-ра Костя Левицького у Львові. Не зважаючи на те, що саме з уваги на Його вік такої звістки кожної хвилини можна було надіятися. Адже д-р Кость Левицький дожив до біблійного віку й при смерти носив на своїх плечах повних 82 років життя. Але саме тому, що Він жив і що поміж найстаршими, старими й молодшими своїми товаришами праці, які по черзі відходили у вічність, Він один усе оставався, як незрушима скала серед бурунів житейських хвиль, — в нас витворилася думка про „вічність" старого президента. Ми не тільки мали повне право вважати д-ра К. Левицького живим символом цілого нашого національного відродження, живою і, так мовити, ходячою історією цього відродження, але нею Він був і на ділі. Поза Покійником абсолютно не було в нас ні одної людини, що в такій мірі заслуговувала би на цю почесну назву, як Він. З д-ром Костем Левицьким сходить у могилу один із найбільших українців нашої доби, постать направду велетенського формату, у своєму роді: єдина й неповторна. Отже тому ця втрата така болюча й так трудно з нею погодитися.

Вже сам факт, що прийшов Він на світ близько сотню літ тому, в 1859 році, є фантастичний. Подумаймо тільки! При Його народженні ще жив Тарас Шевченко! А зачинав Покійник свою громадянську працю, коли на нашій ближчій батьківщині, в Галичині, буквально все стояло перелогом і наш народ потапав у кромішній пітьмі в ділянках політичній, культурній, господарській — і взагалі ще майже національно не жив. Якого запасу фанатичної віри, непоколебимої, залізної енергії, якого ідеалізму, сили волі, розуму й працездатности треба було, щоб піти в світ із вірою в наше право до життя, не дати заломити себе всім затіям ворогів і супостатів, витривати на раз обраному пості й — перемогти! Це все видається нам тепер таке просте, що аж... незрозуміле. Якраз із уваги на факт, що буквально нема ні одної передової установи, ні організації, ні національної станиці, якої не покликав би до життя, не угрунтував і не розбудував д-р Кость Левицький. Просто трудно зрозуміти, звідкіля Він брав стільки творчого запалу й енергії, щоб цього всього доконати. І то як доконати!... Ні одна установа, організація чи національна станиця, яку Він покликав до життя, не тільки не пропала й не завалилася, навпаки — всі вони по черзі, звичайно: з малого осередка, постійною і невсипучою працею легендарного „президента" розросталися в могутні організми, що згодом втягали сотні, тисячі й десятки тисяч найактивніших наших громадських діячів і таким чином формували наше національне обличчя, різьбили нашу національну душу, одним словом: творили і створили з нас націю. Отже, коли буруни жорстокої долі били постійно з найбільшою силою по нас, але нас все таки не зломили, то безумовно велетенська пайка заслуги в тому д-ра Костя Левицького.

Вийшовши зі старої і відомої священичої родини та по скінченні гімназійної науки в Станиславові, молодий Кость Левицький записується на правничий факультет львівського університету, де зараз кидається у вир тодішнього нашого академічного життя і вибивається на передове місце своїм таланом і працездатністю. Від тієї пори д-р Кость Левицький уже Львова не покидає, відкриває там свою адвокатську канцелярію і з різними перервами, спричиненими на його довгому віку загальними, незалежними від Нього умовинами, живе тут аж до смерти. А це неабиякий шмат часу: добрих 65 літ!

У Львові ми Його бачимо при праці на усіх головних ділянках нашого життя. В першу чергу в „Просвіті", яку Він фактично поставив на ноги, розбудував і довгі роки як голова вів. Потім працював у кооперативній організації. Вже до війни виросла вона в нас на передовий чинник нашого національного відродження, а по війні стала великанською потугою, що була нашими гордощами, нашим забороном і криницею нашої невмирущої живучости. Далі прийшла черга на політичну організацію українського народу в австрійську добу. По остаточному розриві з москвофільським табором і по короткій фазі т. зв. радикалізму під впливом діяльности Драгоманова, національно думаюче наше громадянство організується в 1905 р. в рямцях Національно-Демократичної Партії, якої провід бере в руки саме д-р Кость Левицький. Партія стояла на зовсім ясно окреслених націоналістичних підставах і в умовинах тодішньої дійсности змобілізувала наші національні сили для боротьби за здійснення наших національних постулятів. Вибори до галицького сойму, до віденського парляменту, до самоуправних установ, політична акція на терені цих установ, узагалі: вся наша передовоєнна політика — в цілому і подробицях — проходить під безпосереднім керуванням д-ра Костя Левицького, незрівняного промовця, першорядного тактика й блискучого організатора. Він став загально признаним і безапеляційним лідером нашої політики, якого шанують і слухають не тільки свої, але і чужі. Сусіди ненавиділи Його з цілої душі, але, все ж таки, шанували за Його сміливість, чесність і характерність.

Підчас війни в руки д-ра Костя Левицького перейшов провід загально-української національної політики і в краю й у Відні. Все українське громадянство, всі партії й організації обєдналися в одне політичне тіло, яке своєю метою поставило боротьбу

за здійснення найвищого нашого ідеалу. Зрозуміло тому, що при розпаді Австрії в 1918 р. д-р Кость Левицький став у проводі Державного Секретаріяту ЗОУНР, себто фактично першим премієром нашого уряду.

В цьому характері Він діяв із початку в краю, себто у Львові, опісля в Тернополі, а згодом на еміґрації.

По відомім рішенні Ради Амбасадорів в березні 1923 р. д-р Кость Левицький вернувся згодом до краю, де вже, щоправда, відійшов від активної політики, але, проте, далі не перестав посередньо впливати на її хід, як свого роду її жива совість і як моральний авторитет. Словом і пером Він займав становище в усіх важливих моментах нашого національного життя і ніхто не може заперечити, щоб до цього Його голосу наш загал не прислухався.

Незалежно від цього працював і працює д-р Кость Левицький в різних громадянських організаціях, загальних і професійних, отже тіловиховних, шкільних, міщанських, правничих, адвокатських, в Н. Т. Ш., в театральних, як редактор або співробітник нашої політичної, господарської і фахової преси, як автор політичної мемуаристики і наукових творів.

У рямцях короткого спогаду трудно зясувати і вичерпати ввесь зміст многобічної діяльности цього Велетня, якому ми стільки завдячуємо, і дати завершену картину Його життя і діяльности. На це прийде пора колись і це напевно буде зроблене.

Довелося Йому пережити і перенести на собі теж і останню фазу нашої кривавої дійсности. Він був одним із перших, що впали жертвою московсько-большевицького терору по захопленню полчищами Сталіна Львова і нашої вужчої Батьківщини восени 1939 р. Як 80-літній старець помандрував жахливими етапами до большевицької тюрми, в якій просидів повних 22 місяці, опинившися нарешті в центральній тюрмі НКВД в Москві на Лубянці.

Ще місяць тому я сидів у сідоголового президента у Львові і як фантастичної казки слухав Його оповідання про ці Його останні переживання, постійно почуваючи, що передімною не жива людина, а символ і дух цілої нашої минулої і сучасної історії, такої невимовно жорстокої, а проте такої величавої і геройської. Ми нагадували літа спільної праці і очі старого президента горіли давним жаром, запалом і енергією... Думка плила ясно, чисто і кристалічно, якби це не був старець, але молода, запальна людина. Жарт і дотеп теж попадалися. І все те було невимовно зворушливе, хапало за серце! Я розпрощався з Президентом, не гадаючи, що вже бачу Його востаннє.

Тепер Його вже нема в живих. Український народ ніколи Його не забуде, а память про Нього буде жити від рода в род!

Д-р Павло Лисяк.

З ОСТАННЬОЇ ХВИЛИНИ

В останній хвилині перед виходом часопису наша Редакція дістала телефонограму з Берліна від нашого кореспондента, що в Камбо, біля Біяріц у Франції заснула сном вічним ЄДИНА ДОНЬКА сл. п. Гол. Отамана Симона Петлюри — ЛЕСЯ, залишаючи у важкому горю свою матір, із якою разом проживала. — В. Їй П.!

Смерть та похорон президента д-ра Костя Левицького

(Від нашого кореспондента).

В середу, 12. листопада ц. р., в год. 5.50 веч., помер у львівській лікарні, після операції президент д-р Кость Левицький. У лікарні був усього 5 днів, де перебув щасливо, операцію, помер наслідком комплікацій, викликаних операцією: не видержало серце, до чого долучилось і запалення легенів. Був увесь час під лік. спікою д-ра М. Панчишина і найкращих лікарів.

Вістка про несподівану смерть през. К. Левицького викликала величезне враження в цілому Львові. Ще 1. 11. був на Листопадовім Богослуженні у св. Юрі, а потім з делегацією у Митрополита. Ще напередодні відходу (перевезення) у лікарню говорив з членами президії Української Національної Ради і майже до кінця не страчив притомности. Операція відбулася без наркози — тільки з місцевим знечуленням, і все витримав спокійно, як сам потім оповідав, з затиснутими зубами.

Коли вістка про смерть Президента розійшлася по місті і дійшла до членів У. Н. Ради, Президія її вибрала негайно Комітет Похоронів, до якого ввійшли поодинокі члени Українського Краєвого Комітету і редактори: д-р Іван Німчук та Осип Боднарович. У 4 год. попол. в четвер відбулося засідання Української Національної Ради, на якім рішено надати похоронам репрезентативний характер, на зразок похоронів ґен. М. Тарнавського. Вибрано людей до поодиноких чинностей із тим, що головним впорядчиком назначено дир. А. Палія.

Цього ж вечора відбулося повне зібрання членів УНРади в палаті її Президента — Митрополита Шептицького, який виголосив до зібраних зворушливу промову, присвячену памяті Покійного. Митрополит звеличав пок. През. К. Левицького як зразкового українського громадянина, людину незломної волі і невсипучої праці, що все життя віддав ідейній, позитивній праці для народу. Покійний — це зразок твердого як криця характеру, діяч на велику мірку, людина таких великанських заслуг для нації, що її не скоро хтось у нас зможе заступити.

Промову Митрополита запротоколовано, після чого зібрані численно члени УН. Ради розійшлися домів.

В суботу перенесено тлінні останки до св. Юра, де відправлено вечером панахиду.

Похорони пічнуться в неділю, 16. листопада ц. р. в год. 10-ій рано, жалібним Богослуженням з промовою Митрополита, опісля похоронний похід рушить на Янівський цвинтар, де домовину зложать поруч могили ген. Тарнавського. Останнє слово виголосить дир. Палій. Більше промов не буде.

Клепсидра (оповістка про смерть) є тільки від Митрополита як Президента Української Національної Ради і від родини.

На всіх українських установах повівають чорні прапори.

Заповідається похорон неменше величавий, як був ген. Тарнавського.

ЖЕРТВУЮЧИ НА ФОНД УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТА — ПОМАГАЄШ РІДНІЙ НАЦІЇ Й СОБІ!

ЮРІЙ КОСАЧ. 17)

Рубікон Хмельницького

5.

Гондіюс малював свою старшу доньку Ганну. Посадовив її на тлі темних, брокатових драперій, де, до речі поставлено статую Артеміди. Грецька богиня виринала на полотні, за брокатовими лаштунками далеким юним посміхом, ледве стримуючи розюшених псів, що рвались на звіря, в таємничий, чудесний гай. Артеміда була — блиск, порив і юність.

Ганна сиділа гордовито й статочно, як того вимагала мода. У рудому волоссі блищали, як і тоді, на учті, діямантові шпильки, сніговий туго крохмалений комір підпирав підборіддя, руки відбивали від важкого мережива парчі, що мерехтіло у важкій сукні зловісним зеленавим блиском. І на устах Ганни блукав посміх далекий мов заграва влітку, наче загублений серед темної ночі вогник. І в очах таїлась сторожкість. Очі — свічада душі — відбивали щалені думи, покищо врівчасті, щолиш народжені, але вже зловісні як темінь ночі.

Гондіюсові не легко було схопити цю дивну мову очей. На полотні вже кублився вогненними змиями старанно зачесаний волос; од діямантів і полумяної рудої зливи голова була обнята пожежею. Але глиб зеленкуватих очей була все ще незбагнена. Гондіюс сердився, затирав фарбу, починав на ново. На його полотні ці очі все ще були мертві.

Майстрові учні сиділи, хто де, на стільцях, на куфрах, на нагорненому мотлоху просторої майстерні. Їм Гондіюс заборонив малювати доньку, доки самий не докінчить портрету. І вони, зачаровані жінкою, що сиділа, обнята мягкістю брокату, осяяна все тим самим посміхом, стежили за майстром. Для Обаля цікаво було, як Гондіюс, перемаючи спосіб голяндських майстрів, кладе важкі, чорні тіні, щоб у мить їх несамовитий холод осяяти раптовним, але як провесна лагідним промінем життя; Ранке вчився, як треба винаходити спокій розхвильованої лінії, а Сідлецький ділив свою жадобу збагнути секрет майстерности із зачудованням перед жінкою, що змушувала його завсіди паленіти й давити пристрасть, що віддавна точила все його єство.

Гондіюс малював зосереджено, мовчки, час від часу кидаючи якесь слово, вирване з громади думок; іноді знечева починав наспівувати старовинну голяндську пісню, щоб за мить її увірвати. Це вже не був стриманий, солодкаво чемний лестун, пильно надслухуючий конфідент, діловитий крамар підслуханих думок, задумів, ловець необачних слів, зрадливих, ізза хмелю, вигуків. Тут він був собою, був паном. Тут ніхто йому не смів наказувати. Тут не треба було мати чемно усміхненої личини, осьде у цій майстерні конфідент королеви Христини був мистцем Гондіюсом, мистцем із ласки Бога, що тільки з Богом працюється за волю: пронести мов найдорожче полумя, Богом даний талант чи дати його нікчемній суєті на поталу.

— Чи не доволі, батьку, промовила надокучивши собі, Ганна, засиділась, мурашки бігають...

— Ще трохи, ще трохи, поки світло не вмерло...

Гондіюс приспівував, відходив і знов зближався до полотна, доторкувався до нього кистю й кидав кисть, брався за другу.

Навшпиньках увійшли люди в майстерню. Це був капітан Хмельницький із найближчими друзями — Гловацьким, Усевичем, Мрозовицьким та Несторенком. У чорній одежі стояв поруч нього Ахіллес, і орлевидий чернець Мокрський відбивав від козацьких жупанів своїм габітом.

Хмельницький закамянів. Перед ним, у глибині майстерні, проти високого вікна, що ним било непевне осінне сонце, була зява. Цю дівчину бачив колись давніше, мимоходом, заклопотаний справами затягу, передаючи через Гондіюса листа до шведського рицаря Магнуса деля Гарді. Тоді якось і не завважив її. Тепер вразила його своєю красою. Тягнула до себе своїм дивним посміхом, своєю красою. Тягнула полумяною головою чортиці. Знав багато гарних паній, але ця краса була прикра, небезпечна й болюча, як доторк до вогню, до отруйного квіття, як вино, що дурманить.

Гондіюс завважив гостей. Обличчя скривилось непевною, лестивою усмішкою. Портретування скінчилось. Не радий був навіть, коли підійшли й дивились на полотно, де була як жива ця полумяна зява!

„По дорозі до нової Европи"

(Від нашого кореспондента)

Прага, початок листопада 1941 р.

В цьому році Прага у друге стала місцем визначних німецьких культурних імрез. Після монументальної вистави „Німецька велич", що відбулася напровесні, 3-го листопада з нагоди місяця книжки була врочисто відкрита вистава німецької книжки та документів п. з. „По дорозі до нової Европи". Як попередню, так і цю виставу організував культурно-політичний відділ при державному Протектораті Чехії і Моравії в тісній співпраці з міністерством народного виховання і пропаґанди в Берліні. Вистава служить гарним переглядом творчости німецьких письменників за час останньої війни, і разом з тим вона є наявним покажчиком духових та ідейних основ нової Европи.

Перша саля, до якої вступаємо, висока, простора і виглядає неначе церква. Прибрана вона квітами, килимами і національними прапорами. Перед чоловою стіною велике підвищення, а на ньому на педесталі погруддя творця III. Німеччини — Адольфа Гітлера. В стіні двоє дверей, одні ведуть на виставу, другі з вистави, а над ними вибиті вибрані цитати з промов Фірера. За тією стіною, що скоріше нагадує іконостас модерної церкви, ряд саль, де за невеликим відсотком пропаґандивної літератури, зібрані кращі твори сучасности. Солідна, коштовна та елеґантна німецька книжка символізує на виставі вияв німецького духа: його творчість, войовничість та працю. Книга, меч та лопата це та збірна зброя, завдяки якій німецький *народ заняв таке визначне становище* у світі та перебрав провідну ролю серед народів Европи.

На перший погляд — виставлені книжки нібито не представляють якоїсь певної системи. Але це тільки так здається. Німці не знають безсистемности. Рядом із скромними на вигляд виданнями „Моя боротьба" А. Гітлера, лежать розкішні збірники про орґанізацію й активність німецької армії. Далі книжки: — „*Обличчя англійської політики*", „За кулісами совітської пропаґанди", „Досліди і орґанізування німецького простору" — місячник державної трудової спільноти „Від Львова до Бордо", „Найкращі байки й оповідання" та багато інш. цікавих праць, що разом творять одну цілість — „Книга і Меч".

„Боротьба з Англією", „Правдиве обличчя большевизму", „Жидівство і масонство" — це гасла другої салі. Наукові розвідки, капітальні праці, тайні документи дипльоматичних канцелярій і генеральних штабів стверджують, що сучасну війну завинила тільки Англія. Також багато місця присвячено боротьбі з большевизмом. Видання Комінтерну тут перемішані з виданнями Анти-Комінтерну. Повстає враження, що знаходишся не на виставі, а на місці, де йде невидима, титанічна боротьба двох світів: національного-соціялізму та інтернаціонального комунізму. На великій світлині, що висить на стіні, видно якусь величезну большевицьку маніфестацію. На трибуні промовець, мабуть, вигукує — „дайош Європу!" і рядом з нею друга, що хапає за серце — жертви НКВД у Львові.

Трохи осторонь виставлені розкішно — ілюстровані видання, що свідчать про участь у тій запеклій боротьбі німецьк. збройних сил, зразу у вигляді окремих добровільних корпусів у прибалтійських краях, пізніше в Еспанії, щоб нарешті вилитися в німецько-совітську війну. На кількох світлинах із сх. фронту видно, як українське населення вітає переможних німецьких вояків. Це мабуть і все, що на цій виставі пригадує нам про участь України у двадцятьчотирьохлітній боротьбі з большевизмом. На жаль, цьому ми у великій мірі самі завинили, бо не подбали про переклад на чужі мови нашої проти-большевицької літератури. Хоча з другої знову сторони здавалось би, що книжка „Ді Украіне вайнт" („Україна плаче") о А. Пилипенка, яка вийшла в Німеччині другим виданням, цілком добре могла б бути виставлена, як то сталося з творами таких московських авторів, як Ніколаєв, Солоневич..

„Европа в боротьбі за свою свободу". Під цим гаслом зібрані матеріяли показують участь европейських народів під проводом Німеччини в боротьбі за своє визволення з-під впливу большевицької та демократично-капіталістичних держав. Над останньою салею пишається напис: „Знову дома". Світлини, документи, державні акти — все це говорить про історичні події світового значіння, що відбулися перед кількома роками в середній Европі, а саме — обєднання німецького народа та його історичних земель в одну велику німецьку державу.

дм.

- ——o——

ЖИВЕ СЛОВО

Пропаганда кожної загальної справи має на цілі два засоби: перше письмо, друге, — живе слово. Таких, що можуть писати є небагато, більше є таких, особливо між молоддю, що мають змогу розвести пропаганду справи живим словом.

Вимоги до людей, що беруться за це діло, є доволі високі. Перш усього вони мусять уміти використати технічно природний дар говорення і вислову думок.

Другою передумовою промовців (иць) є поінформованість про справу. Треба знати вірний стан справи, мати правдиві відомості, найкраще від людей, які безпосередньо діють в окруженні таборового життя, чи допомогової акції.

До того, щоб закликати й переконувати людей, краще мати їх малий гурт, ніж великий. Можна робити це принагідно. Іноді, кілька слів, сказаних у зібраному гурті, більше діють, ніж великі заклики до великих мас. Найкраще підходять до того різного роду сходини, збори, засідання, відправи, проби тощо. Кожне товариство, кожна установа повинні влаштувати сходини, чи засідання, присвячені ударній акції, щоби придумати способи її переведення на даному терені. Кожна одиниця повинна бути оподаткована на ціль справи, при чому це оподаткування іде в різних напрямках; одні складають його грішми, другі працею, треті матеріяльними предметами, що під сучасну пору мають таку-ж вартість, як і готівка. Вслід за цим поділом іде послідовно виконання завдання. Нема сумніву, що ті, які зустрічаються віч на віч із працею (зайняті при всякого рода безпосередніх подачах, транспортуванням, головно-ж ті, які працюють на точках постоїв при харчуванні, піклуванні хворих, влаштовуванні нічлігів, лікарень тощо) — жертвують найбільше.

Але треба зрозуміти, що й вони найшвидше вибються зі сил; тому кожний із нас повинен бути приготований піти їм на зміну. Те саме торкається допомогової акції.

Довідуємося наприклад, що одне село Сяніччини, почувши, що бувші вояки совітської армії поголовно не мають взуття, зробило для них зі соломи плетінки замість чобіт. Інші зібрали їдунки, ложки, горщики, бо в червоній армії їли вояки... в шапках.

Завданням пропаганди є зактуалізувати даву, ударну акцію, приєднати до неї усі суспільні верстви, покласти її на совісті кожної одиниці. При цьому слід звертати увагу на добровільність допомогової акції, бо у протилежному випадку менший успіх.

І. В.

що вже підвелась, говорила й шаруділа важкими сукнями. Бо що, до ката, могли ці шорсткі вояки, ці рубаки із краю світу, із Диких піль розуміти в найніжнішій справі світу — мистецтві?...

Учні поспішили накрити портрет ганчіркою. Майстер витирав руки од фарб.

— Дивна есть ця школа голяндських мистців, сказав Мрозовицький, дивишся і не можеш начудуватись, як оживає людська душа на полотні, в рівній мірі, немов математичною формулою, розділена між світлом і тінню. Це не Рубенс, що накидає тілища без міри й числа, щоб тільки вразити пишністю й розкішшю, шафує світлом, розкидає барви. Міру мистецтва знали тільки в Італії, а тепер хіба лише в Голяндії...

Гондіюс здивовано поглянув по козацькому поручнику. Цей посміхнувся.

— Кілька років тому зустрів я в Ротердамі мистця чародія, чоловіка мягкого й безталанного, але Бог йому кисть вложив у пальці. Він учив мене дивитись і вміти відрізнити маляра Богом надхненного від ремісника.

— Хто це такий, ваша милосте?...

— Майстер Рембрандт — тихо відповів козак. І хмарка пройшла по його ясному чолі, хмарка по химерній людині, що жила між тупими людьми і все життя змагалась за визволення від прикрої, непевної долі.

Гримлячи острогами й шаблями розсідались козаки у майстерні. Немов не хотіли покидати її лагідної тиші. Бліда Артеміда поривалась із псами вперед. Золоті зайці плигали по складках брокату. Пахло фарбами. Із кону зійшла Ганна, пройшла повз Хмельницького, потуплюючи очі, як велів обичай, вийшла, а пустотливі проміні здоганяючи важку парчу, що шаруділа за нею, змагались із золотим пилом.

А Хмельницький, воїн, що не знав од років тремтіння душі, схвильованої непотрібною пристрастю, збагнув, що в цій кімнаті на нього чатувала спокуса. Щастя бо могло бути не лише в славі, викоханій у таємних задумах, не тільки в кипучій діяльності вічно нового й незнаного спрагненої людини, але щастя могло бути й у знеохотя киненому посміху, нехай зрадливому, нехай короткому як спад блудної зорі, але любому як усе те, що не може здійснитись.

Але вмів здавити непотрібну думку, увязнити її, як молодого орла, що роздирав груди, шарпаючись на волю. Про щастя не смів марити. Щастя було для інших. Він же покищо прагнув лиш могутньости.

6.

Він ще не знав себе. Він ще не знав до чого він іде, він ще не вмів би окреслити тих усіх дум, що гнівним чарторием шаліли в його душі. Він ще й не знав, хто його справжній друг. Він накипав: це було як наближення далекої хуртовини, що тільки починає будити захмарене небо глухим рокотом грому, блідими, німовними відблисками зорениць.

Не було ще часу знайти себе, впорядкувати все те, що кублилось вогенним роєм у надрах душі. Війни та січі, турецька неволя, затяги під різні прапори, суховій над степами, що запеклись кровю, вичікування й непевність, стільки стихій шумувало докруги, стільки вихрів змагалось із собою! Теодот Габданк-Хмельницький ще не вмів с м і т и.

А тут чатували на нього. Знав, що вчора був осьде де Нуає, секретар королеви Марії, що перед нею самий король мусів критись із своїми плянами. Лиха баба комбінувала, накладала з еспанцями й цісарцями, змовлялась із маґнатами, нетерпіла кожного, хто ставав наперекір її замірам. Де Нуає їхав до Парижа, щоб знівечити те все, що Хмельницькому й амбасадорові де Брежі вдалось вчинити для справи святої війни.

„...в цій війні потуга Еспанії надщерблена, але не зломана. Еспанія підведеться знову. Швеція — союзник Франції, але небезпечний. Маючи Лівонію, Карелію, Фінляндію й північну Німеччину, де її сила ще зросла по останніх воєнних сукцесах, де королівство загрозить колись його милості дуже християнському королеві Людовикові XIV., Септентріони — єдина сила, на яку могла б спертись Франція. Але й тут треба вміти вибрати союзників. Московія — дичавина. Семигород — турецький підніжок. Річпосполита перебуваючи в ярмі королевенят, забула серед вигоди й розкоші, що Бог поставив її бастіоном на межах християнської Европи..."

Так писав Хмельницький із воєнного табору у Фляндрії по закінченні кампанії до радника Теллієа, секретаря кардинала Мазарена.

(Далі буде)

З життя молоді в совітській Україні*)

„Молодь Совітського Союзу має щасливе й радісне життя" — так принаймеише на кожному кроці втокмачували дитині, пізніше молодій людині — преса, виховники і комуністичні вожаки.

Цікаво відслонити занавісу і заглянути за куліси цієї „щасливої" дійсности.

Екон. й матеріяльні умовини змушували жінку-матір йти до праці разом з чоловіком, щоб собі заробити на шматок хліба. Тому дитина, позбавлена родинного тепла, мусіла змалечку виховуватися спочатку до 4-ого року в яслах, потім в дитячому садку і нарешті, коли її минав восьмий рік, вона попадала до школи, де саме і починалося її „свідоме" життя.

Совітська школа мала один-єдиний тип, це була т. зв. десятирічка. Правда, на селі ще були 4-ох-клясові початкові школи і 7-річкки, але вони в дійсності були тільки складовою частиною десятирічок. Опісля ішли фахові школи.

Десять років навчання в совітській школі давало в сумі дуже мало знання. Воно тому так було, що насамперед програма навчання були погано складані. По друге освіта викладачів була іноді дуже низька і врешті, коли мова про учнів, то хлопці вчилися разом з дівчатами, а як відомо, те що цікавить дівчину, не завсіди зацікавлює хлопців і навпаки. Доволі солідно вчили математики, фізики, хемії, але зі шкодою для чужих мов, яких ніхто ніколи не знав, обмежуючися формальним читанням тексту і його перекладом. Треба зазначити, що серед молоді був великий гін до технічних наук. Прим. в якійсь індустріяльній ЗУЗ (Висока Школа) на 150 вільних місць подавали по дві з половиною тисяч прохань. Менше зацікавлення було гуманістичними факультетами і тому дістатися нпр. на історичний факультет було значно легше як на геологічний. По школах вчили майже тільки російську історію. В навчанні географії переважно звертано увагу на Совітський Союз, тому учні часто зберігали аж до зрілого віку досить примітивне уявлення про захід, його культуру і соціяльно-економічне обличчя. Але треба сказати, що молодь цікавилася заходом, захоплювалася ним і не вірила в байку про те, що краще як у Совітському Союзі нікому не живеться. Помагала їй в тому та незначна кількість чужоземної літератури, яку вдавалося дістати зза кордону, радіо, що нажаль було тільки в небагатьох родинах, бо радіоприймач коштував від 1500—2000 карбованців при пересічному заробітку 300—400 крб. на місяць.

Від першої кляси большевицькі виховники старанно шліфували дитину — поволеньки, по трішечки вони вирізьблювали із неї шабльонового „совітського" громадянина, привчали виголошувати промови, сидіти на довгих, скучних рефератах на тему, скажім: „Що такеМЮД, і чому ми його святкуємо". Багату дитячу уяву спрямовували большевицькі виховники на рейки загально-совітського патріотизму, поваги до „батька Сталіна" і його „соратників". Саме в школі дитина зустрічалася з першими громадянськими організаціями, як „Жовтенята", „Піонери", і нарешті „Комсомол" — політичне передшкілля, з якого партія набирала свої кадри.

В „Жовтенятах" діти перебували, починаючи майже від самого народження і кінчаючи десятим роком життя. Потім дитина складала урочисту присягу, їй почіплювали червону краватку і вона ставала „піонером". Від 15—25 року тривав „комсомольський" вік. Піонерська організація була доволі складна: Найнижчою її клітиною була ланка. Чотири ланки складав загін, на чолі загону стояв голова і рада загону. Все це підлягало Верховній Раді Юних Піонерів. Верховна Рада в свою чергу підлягала ватажкові і комсомольському організаторові — комсоргові. Найчастіше ватажками і комсоргами бували жиди. Вони вмішувалися в особисте і громадянське життя учня, контролювали його на кожному кроці, навіть бували в нього в хаті, пояснюючи, що школа і родина в совітському суспільстві мусять бути одною, нерозривною цілістю. Дуже часто після таких „відвідин" арештували батьків деяких учнів...

Побіч того в совітських школах діяло також шкільне самоврядування, — учнівський комітет, або в скороченню — „Учком". „Учком" мав кілька секторів, а саме: військово-фізкультурний, культурно-масовий, санітарний, господарський, академічний. Кожний сектор мав свою спеціяльну функцію. Так пр. культурно-масовий займався справами організації всяких гуртків, походів до театрів, кін, музеїв. Санітарний — слідкував за чистотою самих учнів і поширював серед них елементарні правила гігієни. Господарський займався інвентарем лабораторій і кабінетів, майном школи. Фізкультурний — відав організацією всіляких стрілецьких змагань, походів, легкоатлетичних, руханкових, волейбольних — баскет-больних змагів і зустрічей. Вся ця різноманітність шкільного самоврядування була розрахована на те, щоби кожний учень міг зайняти відповідне своїм нахилам місце в шкільному колективі. Тому не диво, що майже всі були охоплені громадянською роботою і це найбільше допомагало совітським виховникам впливати на учнів, бо молодь серед тих зайнять зовсім не мала часу на те, щоб роздумувати і цікавитися чимось іншим, чого собі большевики не бажали.

Після того всього цікаво зупинитися на психології молодої совітської людини. Загалом можна поділити всіх на дві великі групи: на тих, що мали відвагу думати і на тих, що ніколи нічим не турбувалися, мовляв, моя хата з краю. Тим останнім жилося значно краще і легше, бо далі як за вишукування їж. й легких забав їхні інтереси не сягали. Але інша частина молоді справді переживала цілу трагедію шукань, болючих хитань, якихось несвідомих надій і гірких розчарувань. Систематичне шпигунство і постійна контроля виховували в молоді недовіря нетільки до виховників, але навіть до самих себе. Що правда, бували педагоги, які користувалися великою любовю у своїх учнів. Тоді на лекціях створювалася атмосфера взаїмного розуміння і учні дозваляли собі з таким педагогом говорити на різні теми. Але це було рідким явищем.

Цілковите відчуженн школи від церкви і постійне заперечування всякого ідеалізму доводило до того, що молода людина була позбавлена всякого духового і вищого змислу життя. Вона так несвідомо шукала цього вищого змісту життя, як шукає в темряві стежки до хати людина, яка заблукалася в лісі. Бувало, що ці шукання приводили до дуже сумних вислідів. Молодь заплутувалася у павутинні своїх думок, не находила відповіди на масу запитів і сумнівів, що виринали в її молодій душі. Тоді наставала кульмінаційна точка — молодь кінчила життя самогубством. Вона не могла перенести безмежної сірости і скучности совітського життя. Таких випадків було багато, багато...

Про існування якихось політичних гуртків не могло і бути мови. Може вони й існували, але широка маса молоді про них не знала. Тут цікаво знати про те, що шкільна влада категорична заборонила підчас свят якнхнебудь зустрічей молоді. Говорили, що це робиться з чисто морального погляду, мовляв, молодь збереться, впється і наробить всяких дурниць. Але насправді большевики боялися, щоб молодь не почала організувати гуртки протисовітського характеру.

Говорячи про національний світогляд молоді треба сказати, що під впливом большевицької школи він ставав цілком інтернаціональним. Серед учнів, що вчилися в одній клясі, бувало по 4—5 різних національностей. Правда, дуже часто три четвертини всіх це були жиди. Тому то дитина змалку звикала до цього балагану і пізніше ставилася з повною байдужістю і до грузина, москаля, вірменина, узбека і до українця.

В українських середніх школах, що правда, викладовою мовою була мова українська, але на превеликий жаль на перервах, на вулиці і в дома діти і молодь говорили по московськи... Саме це спричинювало, що мова вироджувалася і повставав якийсь напів вуличний учнівський жаргон.

Мистецтво, на якому виховувалася молодь, було наскрізь пройняте совітським ультрапатріотизмом, пропагандивними гаслами тощо. Література також не відставала в цьому відношенні. Тому було би цілком зрозуміле, якби серед тієї молоді було дуже багато большевицьких патріотів,—але ж ні, їх було зовсім небагато. Молодь критично відносилася до ідолопоклонства, яке проявлялося у відношенні до Сталіна та його „соратників". Гостро приймала всякі політичні новини, зокрема всякі „пакти про ненапад", що їх на всі боки підписував Совітський Союз. Коли червона армія „ішла визволяти західніх братів", як всюди про це писали, нарід ставився до цього іронічно й оцінював цей похід на захід як агресію Совітського Союзу. Коли офіціяльна пресова агенція „ТАСС" щось заперечувала, то молодь завсіди собі це пояснювала навпаки. Ці заперечування бували одним з небагатьох джерел політичних вістей. Про страждання „щасливих", „визволених" народів — молодь здебільша мусіла тільки здогадуватися, бо вона на власному досвіді вже пересвідчилася, як гаряче „гріє сонце сталінської конституції". Спочатку дехто з молоді відносився з симпатією до того, що червона армія „визволила" з ярма польських панів українських селян і робітників, але коли згодом почали надходити звідтіля вістки про репресії й арештування, відношення молоді цілковито змінилося.

Варто також коротенько зупинутися на зовнішному вигляді совітської молоді. Здебільша були це бідно одягнені хлопці й дівчатка, яким було цілком байдуже в що вони одягаються і з якого матеріялу. Зовсім не було піджаків (блюзок) або светерів і аж до 1936 вони були до деякої міри музейною рідкістю. Вже в останні роки, особливо після заняття західніх земель зявилися капелюхи, доволі елегантні суконки у жінок, і більш-менш порядне вбрання у чоловіків. Традиційні гумові „балетки", витвір доби пятирічок, замінило шкіряне взуття, та зате всяку появу вишиваної сорочки зустрічали зневажливо. Вважалося, що в національному одязі можна бувати лише десь на маскараді, або на святі, а не вживати його в щоденному житті. Та всеж таки большевики не могли цілком вбити в серцях молоді любови до української національної культури. Підчас вистави опери „Запорожець за Дунаем" театр тріщав від видців. Українські мельодії жили в народі, як і жило народне мистецтво і ніякі „Катюші", „Страдання" і пісні про Сталіна цілої орди композиторів не могли витиснути їх з репертуару народніх хорів. І молодь носила вишивані сорочки і любила свою Батьківщину, її чудову мальовничу природу, і співала пісні про різних народніх героїв.

Тепер усі ці близькі і знайомі по суті їй речі вона сприйматиме зі захопленням. Молодь Великої України, звільнена від большевицького ярма, стане до праці на славу народу.

Ніна Бурик.

—o—

*) Ця стаття — це реферат нашої землячки з Харкова, який вона виголосила на сходинах Української Світлиці в Кракові 13. 11. — Прип. Ред.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Іван Панькевич: ЛІТЕРАТУРНИЙ БІДЕРМАЄР У ГАЛИЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПИСЬМЕНСТВІ. Прага 1941. Видання Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі.

Автор зазначує на початку своєї розвідки, що в останніх роках при нових дослідах над німецькою літературою 1820—1850-их років стверджено, що попри панівний тоді романтизм існувала паралельна відміна, яку називають сьогодні літературним „бідермаєром", а проявився він головно в літературах австрійських провінцій, німецькій і чеській. Під „бідермаєром" розуміють означений меблевий стиль, а далі австрійський побут і культурний стан у понаполеонській Австрії і звязану з цим простоту маломіщанського життя, а навіть відсталість і змагання поборювати все нове та зберегти спокій і порядок. Людина відмовляється тоді від вищих аспірацій і вертається шляхом гуманних ідеалів та абстрактних ідей свободи до приватного життя, їй подобається ідилічний спокій у тісному родинному гуртку. Тоді панують мотиви: самота, любов, щастя, резигнація, думка про розлуку, похвала праці й обовязків.

Автор розвідки бажає прослідити, чи „бідермаєр" відбився і в галицько-українській літературі, що могла піддаватись впливам австрійсько-німецького письменства.

В українській духовній семинарії у Львові читали тоді богослови й німецькі твори, а їх виховники плекали в них громадянські чесноти в державно-австрійському дусі, врешті бідермаєрівські ідеали покори, резигнації, марности світу випливали теж з їх релігійного наставлення. Не видно тоді в нас гострої боротьби за ідеали, змагань до вершин та орлиного лету. В М. Шашкевича видно несміливість та деяку боязкість в його ідейних змаганнях. У „Веснівці" холодна розвага матери стримує смілі пориви веснівки, в „Річці" Я. Головацького бачимо це саме. А в М. Устіяновича вже зовсім виразно проявляється „бідермаєр" у змалюванні ідиллі родинного життя з підкресленням громадянських чеснот („Земський рай" та інші вірші) і гармонії людини з Богом, а найкраще видно це в дидактичному оповіданні „Старий Єфрем", де панує моралізування з підкресленням значіння природи, перевага розуму над серцем і волею людини, шанування державних законів та резигнація. Але найвиразніше видно апатію, оспалість і покірливість у першому гимні українців „Мир вам братя" з 1848 р., що його називає автор „синонімом галицького бідермаєризму". Ще в 1860-х роках бачимо цей ідейно-виховний напрямок у повісті Ф. Заревича „Хлопська дитина".

Розвідка д-ра І. Панькевича цікава й оригінальна. Автор бажає кинути новий промінчик світла на початки галицько-українського письменства, хоч його — здається — так докладно вже в нас прослідили, бажає показати звязок між ним та австрійсько-німецьким письменством. Правда, сліди „бідермаєризму" в нас доволі слабі і сам автор признає, що годі брати все, що тільки назовні похоже до нього. Треба звертати нам увагу і на інші чинники, бо і психіка тодішніх галичан, їх примирливість та квієтизм диктували їм у першу чергу ці гасла й мотиви, що були теж у бідермаєризмі. Тому теж побіч малого гуртка ідеалістів-мрійників було багато опортуністів і слабодухів, а колишні діячі й провідники кінчали сумно, переходячи на бік поляків, москвофілів та москалів, як це бачимо на особах Василевича, Устіяновича, Головацького й ін. Мало було справжніх характерів та рішучих борців-провідників і діячів, тому теж так важко було Франкові промощувати в нас нові шляхи й боротись з галицьким опортунізмом та наслідками „бідермаєру".

Досліди д-ра Панькевича приносять безумовно дещо нове до історії галицько-українського національно-літературного відродження, в першу чергу до аналізи творів М. Устіяновича. Наприкінці автор вказує на подібні мотиви та явища і в наддніпрянському письменстві, називаючи Квітку, Артемовського-Гулака й Метлинського. До них треба б ще додати й О. Стороженка (пор. його повість „Брати-близнята".)

Є. Грицак.

У СПРАВІ ПЕРЕПУСТОК НА УКРАЇНУ

Всі ті, які хотіли б виїхати до праці на Україну, мають поробити такі заходи:

1. Мусять мати покликання до праці в німецькій мові, потверджене тією німецькою владою, яка займається даною ділянкою праці.

2. Таке покликання до праці чи запотребування долучити до офіційного прохання про дозвіл на вїзд на Україну і вислати на адресу: An den Reichsminister für die Ukraine, Berlin W. 35. Rauchstr. 17.

3. По одержанні дозволу на вїзд звернутися якслід з цим дозволом до „Пасштелле" тієї области (дистрикту), в якому хто живе.

Звертаємо увагу, що перепустки дістають лише самі покликані до праці, без родини, хіба, що перепустка виразно зазначує про родину. Отже хто має родину і мусить разом з нею виїхати, має про це виразно згадати і в проханні про вїзд на Україну до міністра і в проханні про перепустку до „Пасштелле".

Виїзд можливий лише на Правобережну Україну — на Лівобережну покищо перепусток не видають.

УЦК. Відділ Праці і Суспільної Опіки.

Після смерти ген. Енценже

КОНДОЛЕНЦІЙНА ТЕЛЕГРАМА ФІРЕРА. ДЕРЖАВНИЙ ПОХОРОН.

БЕРЛІН. — Фірер вислав з приводу смерти французького міністра війни, ген. Енценже, голові французької держави, маршалові Петенові кондоленційну телеграму.

В імені німецького уряду міністер закордонних справ фон Рібентроп висловив своє співчуття заступникові французького президента міністрів, адміралові Дарлянові. Командант німецьких сил у Франції, ген. фон Штільпнаґель зложив у Парижі генеральному повновласникові французького уряду послові де Брінон кондоленційну візиту.

Як подають з Віші, державний похорон генерала Енценже та 7-х інших жертв летунської катастрофи почався релігійним, жалібним обрядом у суботу в 10 год. в церкві св. Людвика в Віші. В цьому похороні взяли участь: голова французької держави, марш. Петен та всі члени уряду. Після цієї церемонії відбулася перед домовинами військова парада.

ВІДКРИТТЯ СЕСІЇ ПАРЛЯМЕНТУ В ЛОНДОНІ.

СТОКГОЛЬМ. — У середу відкрив у будинку парляменту в Лондоні англійський король нову сесію парляменту своєю промовою. Після короля забрав слово премієр Черчіль, який заявив, що під сучасну хвилину не задумує уряд ніяких змін внутрі кабінету. Опісля обговорював Черчіль бій на Атлянтику.

НАДЗВИЧАЙНЕ ЗАСІДАННЯ ЯПОНСЬКОГО УРЯДУ.

ТОКІО. — Японський уряд відбув у четвер надзвичайне засідання, що займалося промовами премієра та міністра закордонних справ, що їх виголосять на засіданні парляменту у найближчу суботу. Крім цього уряд обговорив нові закони щодо військового та інших буджетів.

ГОСТРА АКЦІЯ ПРОТИ АНҐЛІЙСЬКОЇ КРАЄВОЇ ОБОРОНИ.

ЖЕНЕВА. — Лондонський „Дейлі Мірор" заатакував гостро анґлійську армію краєвої оборони і пише м. ін.: „Найвищий час розпустити цю краєву оборону. За час свого короткого, але розбишацького існування застрілила вона чимало старців, дітей, власних жінок та летунів, що зіскакували з легкопадом. Недавно щотільки пробито багнетом одного зістріленого покладового стрільця, який не доволі швидко відповідав на її смішацькі запити. Їй повинно залишитися не що інше за зброю, як малий бальоник та дручок".

ЯКІ ВИГЛЯДИ МАЄ ЩЕ ЧОРНОМОРСЬКА ФЛЬОТА?

БЕРЛІН. — Після зайняття Криму та головно після вилучення воєнної пристані Севастополю стоять у розпорядженні большевицької чорноморської фльоти ще тільки пристані кавказького побережжя. Але про будьякий пароплавий рух з них нічого й говорити, бо їх товаровий оборот складався в мирних часах з більш ніж 90 відс. вивозу місцевих копалин, головно нафти та руди і то в напрямі до українських та кримських пристаней. Пристаневі споруди цих кавказьких пристаней є з европейського погляду невистарчальні і нпр. середній пароплав від 2 до 4.000 тон потребує на розладування в них 10 до 15 днів. Зокрема всі роботи при цьому мусять бути переведені ручно, бо двигуни є тільки частинно здатні до вжитку. Замало є теж у цих пристанях якорних місць для пароплавів, а хоч усі вони мають варстати для направ кораблів, то ні в одному з них нема більших майстерень. Усі ці пристані не замерзають теж в ході цілого року. Совітська воєнна фльота має як воєнну пристань тепер ще тільку Новоросійськ, але і він лежить в засягу німецьких бомбових налетів.

Півостров Керч

БЕРЛІН. — Півостров Керч, на якому дїють німецькі збройні сили в своєму переможному поході на Кримі, є плоским безводним скравком краю, що тільки на північному сході піднімається до горбкуватого терену висоти 170 м. В околиці Керчу піднімається на деяку висоту кілька малих болотнистих вульканів, які в деяких відступах часу викидають холодне болото. Як безнадійною не була б ця околиця, то за те вона багата в копалини. На півострові Керч є один з найбільших покладів залізної руди на світі, якого експлуатація щойно почалася. Большевики оцінювали ці поклади на 2,722 міліонів тон. Тому, що ця руда лежить у великих верствах і то не глибоко, то можна їх легко і без більших коштів експлуатувати. Вони мають в собі менше заліза ніж руда вже зайнятого Кривого Рога, але з другого боку мають в собі до 1% фосфору. Тому експлоатація в р. 1938 зросла щойно тільки до 852 тисяч тон річної продукції, себто залишилась далеко від Кривого Рога. Руду з Керчу можна модерними методами добре перетворити. Це діялось не лише в самому Керчі, але також в Марюполі і Таганрозі, які вже в німецьких руках. Нема ніякого сумніву, що дивлячись з далекої перспективи перед півостровом Керч велике майбутнє.

Совітські резерви відкинено

БЕРЛІН. — На південному відтинку фронту відкинули 12 листопада німецькі частини на відтинку одного корпусу совітські задні сторожі та в постійній сутичці з ворогом переслідували уступаючих большевиків. Підчас цих боїв пробилися ці ж німецькі частини аж до одного важного моста, який Совіти при своєму відвороті ушкодили. Після гарматньої підготови міст добуто й на тому березі створено мостовий причілок. Німецькі пionіри направили негайно ушкоджений міст і нові німецькі частини могли в своєму марші перейти спокійно ріку.

ЗАЙНЯТТЯ ВАЖНИХ ТОЧОК В УКРАЇНІ

БУДАПЕШТ. — Підчас операцій в Україні зайняли союзні війська дальші важні точки перед Ростовом і в окрузі Шахтів. На фронтовому відтинку гонведів була лиш незначна діяльність.

НОВИНКИ

КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД.

16. Неділя — 23. по Зісл. св. Духа
17. Понеділок — П. Йоанікія

— **ПОВІДОМЛЯЄМО ВСІХ ЗАМОВЛЯЮЧИХ У НАС КНИЖКИ, що покищо до Галичини не можемо книжок висилати, бо пачок до Галичини пошта ще не приймає.**

— **СПРАВА ПОКЛИКАННЯ ДО ПРАЦІ ДО ЦУКРОВАРЕНЬ У ВИННИЦІ.** До праці у згаданій цукроварні покликані такі особи: І. З краківської області: 1. Березовський Данило, 2. Каратницький Олекса, 3. Дідух Микола, 4. Корогода Юрій, 5. Тимчук Микола. ІІ. З люблинської області: 1. Білинський Ростислав, 2. Бакало Олександер, 3. Яворський Зенон, 4. Мельник Петро, 5. Микитюк Ірина. Щоб одержати перепустки на Україну, мають вищезгадані особи предложити в УЦК виказку з УДК і короткий життепис у німецькій мові, на спеціяльних нами до УДК висланих формулярах. — Крім цього одержали покликання ще такі особи з Варшави, які повинні зголоситися просто до Пасштелле Ост ІІ. у Варшаві, де дістануть перепустки до Винниці: 1. Буєвський Микола, 2. Вольський-Кіркіченко Йона, 3. Білик Лука, 4. Сікора Петро, 5. Шкурат Петро. — УЦК, Відділ Праці і Суспільної Опіки.

Затемнення помешкань на терені Ген. Губернаторства обовязує від год. 16.55 до год. 7.50.

Найновіші видання

СТУДЕНТИ НА СТУДІЇ — НАРІД ПОМОЖЕ!

Посмертні згадки

† ПОЛК. АДРІЯН МАРУЩЕНКО-БОГДАНІВСЬКИЙ

По довгій і важкій недузі, помер 11. листопада ц. р. у Кракові **полк. Адріян Марущенко-Богданівський**, заслужений учасник визвольних змагань, б. адютант ген. Омеляновича-Павленка. Опинившись на еміграції, співробітничив з В-вом „Червона Калина", поміщуючи в Літописі „Червоної Калини" цікаві нариси — про визвольні змагання. В. Й. П.

† МИХАЙЛО ФЕДОРОВИЧ

Дня 9 листопада ц. р. підгірське місто Старий Самбір прозодило на вічний супочинок одного із визначніших громадян цього українського города бл. п. Михайла Федоровича, який помер у 64-му році життя. Була це людина незвичайно характерна і добра, солідна і трудяща — зразковий тип видайного українського патріота-міщанина. Помер під тягарем важких переживань в часі червоної окупації Галичини, головно ж із туги та смутку за сином, донькою, зятем і внучкою, що стали жертвою совєтського терору. Із цього міста й околиці — це найбільша жертва на престолі Батьківщини, принесена в цьому щиро-українському домі. Син-священик урятувався втечею за кордон.

День 9 листопада ц. р. був днем жалоби і смутку для цілого міста й околиці! Серед загального жалю і плачу народу прощав Покійного о. дек. Андрій Бенцін, парох Ст. Самбора, а від цеху реміснисків, якого Покійний був довголітнім головою — п. Евген Баторфальві, підприємець у Ст. Самборі. — Спи, добрий батьку, передовий наш громадянине й мученику страдної української самбірської землі — тихим сном у Господі! В. Й. П. Р. С.

Манджуко при боці Японії

ГСІНКІН. — „На випадок ворожих кроків між Японією і Злученими Державами стоїть Манджукуо по боці Японії" — заявив шеф преси манджурського уряду Муто на пресовій конференції у четвер. — „Манджурський нарід приготований, підчеркнув Муто, на зворот до гіршого. Оборонна програма вповні вироблена. Манджурське населення жде майже нетерпляче на японську акцію на півдні". У дальшій своїй промові шеф преси Муто підкреслив, що всі роботи, які Манджукуо перевело в останніх десяти літах, служили виключно національній обороні, щоб підготовити країну на кожне лихо. Підчас китайського конфлікту стояло Манджуко з крісом при нозі, але від коли спільний ворог складається не з азіятів, манджурський нарід почувається ще сильніше обєднаним з Японією. Заторкаючи суперечності між Японією та Злученими Державами, заявив Муто, що дотичні проблеми надто складні, щоб можна було їх розвязати при помочі дипломатичних переговорів, хоч слаба надія під тим оглядом все ще існує. Щодо взаємин між Манджуко і Сов. Союзом, то Муто заявив, що відколи Совіти держаться спокійно у відношенню до Манджуко, задержує повний спокій і манджурський уряд.

Господарські напрямні у Франції

ВІШІ. — На першому засіданні виділу для організації господарки французької Народньої Ради відчитав предсідник Жіно письмо голови французької держави, марш. Петена, в якому він подає до відома напрямні майбутньої французької господарки. Виділ мусить подбати, щоби в методичний та впорядкований спосіб підготовити господарське та промислове майбутнє Франції. Ніякий підприємець — так говориться дальше в цьому письмі — не може в майбутньому легкодушно числити на державну опіку або підмогу. Ця система минулого довела до господарської руїни Франції. Вона саме відобрала підприємцеві почуття відповідальности. Також темні фінансові операції будуть винищувані у французькій господарці.

18 ГОЛОСІВ БІЛЬШОСТИ ЗА РЕВІЗІЄЮ ЗАКОНА ПРО НЕВТРАЛЬНІСТЬ В ПІВНІЧНО-АМЕРИКАНСЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ.

ВОШИНҐТОН. — Парлямент скасував у четвер постанову закона про невтральність, що забороняє північно-американським кораблям вїзд до воєнних смуг, 212 голосами проти 194.

КОРОТКІ ВІСТІ

* **Відгомін німецько-румунських господарських розмов.** Господарські розмови, які відбулися з нагоди відвідин румунського міністра торгівлі Марінеску в Берліні з німецьким міністром господарки д-ром Функом, відбилися в румунській пресі сильним відгомоном. Особливий інтерес викликує вістка про розбудову румунського нафтового промислу. „Універсуль" пише: „Наш міністер обговорюватиме цілий комлекс питань господарської співпраці між обома краями".

* **Румунські відзначення для генерал-фельдмаршала Кайтеля.** Король Михайло І. надав генерал-фельдмаршалові Кайтелеві великий хрест ордеру „Звізда Румунії".

* **Перед реконструкцією чілійського кабінету.** Після закінчення евхаристичного конґресу і закінчення відвідин бразилійського міністра закордонних справ Арнана в Сантіяґо ді Чіле — треба числитися з реконструкцією чілійського кабінету.

* **Вчинок батька спричинив звільнення з полону.** З наказу німецької влади звільнено з полону одного полоненого з Шербурґа, який був в одному таборі в окрузі Зари, бо його батько з іншими людьми вирятував трьох потапаючих німецьких вояків.

* **Посвячення памятника добровольців легіону „Кондор".** В парку Маляґи посвятили памятник у честь 7 німецьких добровольців легіону „Кондор", що згинули недалеко міста, дня 30. квітня 1937 р. На тому святі була делегація німецького посольства, заступники властей Маляґи та чільні члени Фаланґи.

* **Змоторизована піхота зліквідувала совітськ. курінь.** На північному відтинку східнього фронту частини одної змоторизованої дивізії піхоти перевели в окружному проломі атаку на один совітський курін і знищили його зовсім. Большевики мали при цьому важкі втрати.

* **Зрозуміння в Еспанії.** „АВС" подає, що еспанська прилюдна опінія прийняла зі зрозумінням і симпатією відповідь Фінляндії на погрозливу ноту Вашинґтону. В Еспанії слідкували вже віддавна за другою вже героїчною боротьбою фінського народу проти большевизму та супроводили її з почуваннями глибокого зрозуміння. Під кінець додає „АВС", що відповідь Фінляндії витримана в гідному тоні.

* **Промисл Мексику терпить внаслідок зменшення імпорту зі Злучених Держав Америки.** В поінформованих кругах подають, що мексиканський уряд поробив знову великі заходи у Вашинґтоні, щоби злагіднити важке положення мексиканського промислу внаслідок катастрофального спадку сировини, імпортованої дотепер зі Злучених Держав Америки. Особливо важке положення в деяких галузях промислу. Дотепер 12 фабрик шовкових панчіх просили мексиканський уряд дозволу закритися.

* **Літвінов причалив.** З Каїро урядово повідомляють британські джерела, що літак, про який від 2-х днів нічого не знали, причалив із Штайнгартом і Літвіновом-Фінкельштайном у дорозі з Самари до Теґерану в четвер перед полуднем до іранської пристані Паляві над Каспійським морем. Про причини цієї незвичайно довгої дороги літака та його причалення до Паляві, замість до Теґерану, не подають ще нічого.

* **Збірка алюмінію в Америці.** Англійський часопис „Пикчер Пост" помістив ілюстрацію зі збірки алюмінію в Злучених Державах та пише при цьому: „Постійно та сама історія: ми думали, що в Злучених Державах є невичерпана кількість алюмінію, а тимчасом американці мусять влаштовувати збірки по домах".

Совітські спроби вилому під Петербургом

ВЕРЛІН. — Большевики роблять щоденно на різних відтинках окружного фронту під Петербургом випади проти німецьких становищ і щоденно дістають теж важку та криваву відправу. Всі ці спроби, які піддержує часто артилерія та танки, підтверджують тільки, який сильний німецький перстень та яке незвичайно важке положення Совітів в обложеному мільйоновому місті. І в дні 12 листопада зробили большевики на відтинку одної німецької дивізії знову таку спробу вилому, але ворожі задуми відкрито завчасу й німецькі батерії змогли розбити частини, що приготовлялися до атаки. Одначе під вогонь цих батерій попали не тільки большевицькі війська, що починали наступ; вони обложили важкими сальвами й совітські батерії, які мали підтримувати наступ і успішно перемогли їх.

ОГОЛОШЕННЯ

Жертви на Фонд Українського Студента слати до Українбанку в Кракові, конто 2.331. із зазначенням „Студ.-Фонд".

КОМУНІКАТ УКРАЇНСЬКОГО КОНСУМУ В КРАКОВІ.

В тижні від 17. до 23 листопада 1941 видається:

Хліб і мясо в дотеперішній кількості й ціні.

Пшенична мука: а) на відтинки М 24, 25, 26 і 27 нормальних карт по 400 ґрамів, б) на відтинки М 5, 6, 7 і 8 додаткових карт по 400 ґрамів.

Цукор: а) на відтинки Ц 16, 17, 18 і 19 нормальних карт по 400 ґрамів, б) на відтинки Ц 16 і 17 додаткових карт по 100 ґрамів.

Масло: на відтинок В 3 додаткових карт по 125 ґрамів.

Бараболя: у дотичних крамницях продажі бараболі: на відтинок Н 32 нормальних (червоних) карт по 20 кґ (себто на червоні карти четвертий приділ.

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 600 зол., пів сторінки 320 зол., 1/4 сторінки 180 зол., 1/8 сторінки 150 зол., 1/16 сторінки 80 зол.
МЕНШІ ОГОЛОШЕННЯ: 1 міліметер ширини 1 шпальти (або його місце) 1 зол. — В тексті 100% дорожче, на першій сторінці 200% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ: 30 сотиків за слово, найменше 3 зол. Для шукаючих праці 15 сот. за слово. Матримоніяльні по 50 сот. за слово.
КНИЖКИ: Всі книжки нашого видавництва продають книгарні й адміністрація видавництва. Хто хоче замовити книжки просто на свою адресу — повинен наперед прислати належитість і на пересилку, а тоді вишлемо бажані книжки.

ПЕРЕДПЛАТА „Кр. В.": Передплату треба висилати згори. Передплата однакова в краю й закордоном. Часопису на кредит не можемо висилати. При зміні адреси треба все подавати попередню адресу.

ВИСИЛКА ГРОШЕЙ: Гроші на передплату з Генерального Губернаторства треба посилати переказами або чеками нашого видавництва Sch A Warschau Nr. 3.812. З Німеччини чеками нашого видавництва за Postscheckkonto Berlin № 68085.
З Протекторату: чеками „Українського Видавництва" Postsparkasse Prag 78.513. — Із Словаччини чеками Tatra banka, filialka v Bratislave, Bratislava, № 5015 на р-к Ukrainske Nakladatelstvo v Krakove. — Курс 1 нім. марки 2 зол., 1 чеської кор. 0.20 зол., 1 словацької кор. 0.20 зол. При висилці грошей все треба подати на що призначені гроші. Звертаємо увагу: подавати читку і докладну адресу.

За Редакцію відповідає начальний редактор М. Хомяк у Кракові. Видає „Українське Видавництво", Краків, вул. Райхсштрассе 34, II. Тел. ...
З друкарні „Нова Друкарня Денникова" під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7, тел. 102-79.
Verantwortlich für den Gesamtinhalt und Anzeigenteil: Hauptschriftleiter M. Chomiak, Krakau. Verlag: „Ukrainischer Verlag" G. m. b. H. Krakau Reichsstrasse 34. Fernspr. 230-39. — Druck: „Neue Zeitungsdruckerei", Kommissarische Verwaltung, Krakau, Orzeszkowagasse 7, Fernsprecher 102-79